

УДК 811.111'38'373.612.2

КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА ІНІЦІАТОРА ПРИМИРЕННЯ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Передон Н.О., асистент
кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті проаналізовано лінгвостилістичні особливості висловлень, що репрезентують комунікативну поведінку мовця, який у ситуації гармонізації міжособистісної інтеракції є ініціатором примирення. Установлено, що з метою переконання партнера по спілкуванню в необхідності відновлення комунікативного балансу ініціатор примирення послуговується номінативними та зооморфними метафорами, метафорами дії й процесу, образними порівняннями, гіперболами, повторами, ампліфікацією, риторичними запитаннями, риторичними вигуками та парцеляцією.

Ключові слова: комунікативна ситуація «примирення», ініціатор примирення, об'єкт примирення, лінгвостилістичні засоби, персуазивний вплив.

В статье проанализированы лингвостилистические особенности высказываний, репрезентирующих коммуникативное поведение участника ситуации гармонизации межличностной интеракции, который является инициатором примирения. Установлено, что с целью убеждения партнера по коммуникации в необходимости возобновления коммуникативного баланса инициатор примирения использует номинативные и зооморфные метафоры, метафоры действия и процесса, образные сравнения, гиперболы, повторы, амплификацию, риторические вопросы, риторические восклицания и парцелляцию.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация «примирение», инициатор примирения, объект примирения, лингвостилистические средства, персуазивное воздействие.

Peredon N.O. THE COMMUNICATIVE BEHAVIOUR OF THE INITIATOR OF RECONCILIATION: LINGUO-STYLISTIC ASPECT OF RESEARCH

The focus of this article is to explore the linguo-stylistic features of the utterances representing the communicative behaviour of the interlocutor who initiates reconciliation. It has been determined that in the process of resolving conflict the initiator of reconciliation uses such stylistic devices as nominative metaphors, zoomorphic metaphors, metaphors of action, metaphors of process, similes, hyperboles, repetitions, amplification, rhetorical questions, rhetorical exclamations and parcellation. These linguo-stylistic devices are effective means of persuasive influence.

Key words: communicative situation of reconciliation, initiator of reconciliation, object of reconciliation, linguo-stylistic devices, persuasive influence.

Постановка проблеми. Важливим вектором сучасної гуманітарної науки є спрямованість на вивчення міжособистісної взаємодії з позицій конфліктності/неконфліктності. Зважаючи на високу конфліктогенність, притаманну розвитку людства у XXI столітті, необхідність дослідження сутнісних характеристик процесу зміни комунікативної взаємодії з конфліктно-зорієнтованою на гармонійну сприймається як аксіома.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звернення до вивчення особливостей відновлення комунікативного балансу між конфліктантами – одна з характерних тенденцій розвитку сучасної лінгвістики: аналізу комунікативної поведінки в ситуації подолання конфлікту присвячені роботи Д.В. Іванової, дослідженням оптимізації міжособистісної інтеракції займається М.Л. Кур'ян, стратегії й тактики вирішення конфлікту вивчають А.А. Бодрова, Н.В. Коробова, О.С. Волкова та інші. Особливості ж використання стиліс-

тичних засобів у ситуації примирення та їх роль у процесі відновлення гармонійних взаємин поки достатньо не висвітлені.

Постановка завдання. Мета пропонованої розвідки – виокремити й описати основні стилістичні засоби, якими послуговується мовець, чий малефактивний вчинок став причиною виникнення конфліктної ситуації (ініціатор примирення), а також установити їх роль у процесі переконання мовця, який є постраждалою стороною (об'єкта примирення), у необхідності відновлення гармонійної інтеракції. Матеріалом дослідження слугували фрагменти англomовної художньої літератури початку XXI століття, що репрезентують комунікативну ситуацію «примирення».

Вклад основного матеріалу дослідження. Використання *метафор* дає комуніканту, що ініціює примирення, здатність не тільки яскравіше передати свої душевні хвилювання, викликані порушенням кому-

нікативного балансу з партнером по спілкуванню, а й побудувати вигідну йому картину світу в свідомості співрозмовника [4, с. 123], налаштувати партнера по комунікації на певний тип рішення або поведінки, вплинути на процес прийняття ним рішень тощо [1, с. 190]. У ході дослідження встановлено, що в мовленні ініціатора примирення домінують *номінативні метафори* на позначення позитивного ставлення до об'єкта примирення, *метафори дії* та *метафори процесу* на позначення докорів совісті, негативних почуттів, які переживає ініціатор примирення з приводу дисгармонізації взаємин з об'єктом примирення, а також *зооморфні метафори*, що експлікують самоосуд.

Номінативні метафори представлені метафоричними звертаннями, утвореними у вигляді моделі *присвійний займенник першої особи однини/прикметник позитивної оцінки + іменник на позначення*:

1) назв органів людського тіла:

"I didn't know – I didn't know – I didn't understand! Please, please, dear heart, forgive me!" [12, p. 53];

2) почуттів:

"I am so sorry, my love. I should never have done any of those horrible things" [18, p. 137];

3) небесних тіл або їх характеристик:

"I am so sorry, my Sun Ray. I didn't mean to upset you [...]" [16, p. 24].

Метафори процесу та **метафори дії** слугують засобом експлікації страждання, надають образу почуттєвого напруження, а висловленню – динамічності й категоричності.

"[...] I want you here, in my apartment. [...] I need it like air. I'm drowning without you" [20, с. 396–397];

"Ah, Hanny, forgive me. My rage blinded me to the truth. I am so afraid that you will leave me for a much better-titled man" [17, с. 207].

За допомогою метафори процесу *I'm drowning without you* актуалізується пригнічений емоційний стан ініціатора примирення, його душевні страждання, викликані дисгармонізацією взаємин з об'єктом примирення. Метафора дії *My rage blinded me* репрезентує намагання виправдати свій малефективний вчинок, указавши на емоційний складник спілкування в момент ескалації конфлікту.

Зооморфні метафори в структурі комунікативної поведінки ініціатора примирення репрезентують самоосуд. Сутність зооморфної метафори полягає в непрямому вживанні зоонімів, при якому здійснюється перенесення

ознак із загальних сфер позамовної дійсності за типом «тварина» – «людина». Використання назв тварин у функції інвектив – доволі поширена практика бруднослів'я, побудована на прийомі приписування тваринам певних недоліків у зовнішньому вигляді чи характерних звичках [3, с. 327]. Поведінка людини, яка в певній ситуації спілкування неспроможна контролювати свої емоції, сприймається негативно й уподібнюється у свідомості інших учасників спілкування поведінці тварини та, відповідно, засуджується [6, с. 91]. Як свідчить аналіз емпіричного матеріалу, характерною рисою застосовуваних ініціатором примирення зооморфних метафор є їх автоскерваність: за допомогою метафор з інвективною семантикою мовець експлікує різко негативне ставлення до себе та вчинку, що призвів до виникнення конфліктної ситуації з об'єктом примирення.

After a while I said to Anita's back, "Forgive me for what I did. [...] I'm a rabid dog that should be beaten with bricks. [...] Forgive me" [22, с. 147];

"I am so sorry, Olly. Forgive me. You're right – I am a selfish cow. This isn't about me. Please let me make amends" [10, с. 176].

У наведених прикладах зооморфні метафори *I'm a rabid dog that should be beaten with bricks* та *I am a selfish cow* є автоінвективами. Використання аналізованого стилістичного засобу надає висловленням конотації самоосуду й самоприниження. Образність зооморфної метафори в обох випадках інтенсифікується використанням оцінних прикметників *rabid* і *selfish*, що вказують на недоліки характеру чи поведінки мовця. Зважаючи на те, що співрозмовники в обох наведених ситуаціях спілкування належать до однієї лінгвокультури, висловлення із зоонімами набувають у контексті спілкування значення автоінвектив і правильно декодуються об'єктом примирення. Це дає ініціатору примирення змогу інтенсифікувати персуазивний вплив на об'єкт примирення.

Метафоризації мовлення ініціатора примирення сприяє використання **ідіом**. Широке застосування цих стійких неподільних виразів у комунікативній ситуації «примирення» пояснюємо основною функцією, яку ідіоми виконують у процесі спілкування – бути знаряддям мовленнєвого впливу [8, с. 203]. Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує, що ідіоми вживаються ініціатором примирення на позначення:

- стосунків між партнерами по комунікації:

"*Sorry if we've been at each other's throats lately*" [13, с. 186];

- подальших (взаємних) дій, що, на думку ініціатора примирення, здатні допомогти в розв'язанні конфлікту:

"*Andrew...*" *Candace hesitated as he stopped. "I owe you an apology". [...] "I just want to make amends. Since you are, once again, my supervisor, I thought it only right I try to clear the air between us so I can start again"* [15, с. 91];

- почуттів, які переживає ініціатор примирення в момент комунікації, та їх інтенсивності:

"*[...] it was all my fault. Jealous I was. But I know I have no cause. I was the one to urge you to go there to teach his daughter and as soon as you did I grew jealous. I am eating humble pie, you see. Forgive me?*" [9, с. 182];

"*Will you ever forgive me?*" he asked. [...] *I have repented of it in sackcloth and ashes. Say you forgive me*" [11, с. 285].

Ідіоми увиразнюють мовлення ініціатора примирення, надають висловленню додаткової образності, інтенсифікують його емоційну спрямованість.

Використання **образних порівнянь** – характерна риса комунікативної поведінки ініціатора примирення. Виконуючи функцію позитивно-оцінних емотивів, образні порівняння сприяють вербалізації прихильного ставлення до об'єкта примирення та акцентують увагу на позитивних рисах характеру співрозмовника.

"*Leone,*" he cried, "*[...] your words kill me. They are not true, my darling; none of what happened was your fault – you were innocent and blameless as a child; you are the same now. [...] Could you forgive me?*" [11, с. 287];

"*Forgive me, Hinny, I went mad. [...] You were as innocent as a lamb. I hit you! Will you forgive me?*" [17, с. 205].

В обох наведених фрагментах ініціатор примирення наголошує на невинності об'єкта примирення. У першому випадку образне порівняння ґрунтується на акцентуації вікового фактору (*you were innocent and blameless as a child*). Другий приклад демонструє утворення образного порівняння на основі біблійної алюзії (*You were as innocent as a lamb*). Такі образні порівняння надають мовленню ініціатора примирення експресивно-емоційного звучання, відтінку піднесеності.

Гіпербола як стилістична фігура, що ґрунтується на перебільшенні інтенсивності певної ознаки предмета, використовується з метою збільшення персуазивного впливу

на реципієнта й додаткової аргументації. Роль гіперболи в комунікативній ситуації «примирення» полягає в навмисному перебільшенні ініціатором примирення ступеня його душевних страждань, спричинених виникненням конфліктної ситуації та дисгармонізацією стосунків з об'єктом примирення. Такий стилістичний прийом посилює виразність висловлення, надає йому емпатичного характеру.

"*You want another chance to ruin me? How stupid do you think I am?*" [...]

"*I want things to be different. If you want me to apologize, I'll do it until I lose my fucking voice. I just want things to be right between us*" [20, с. 10].

Виголошуючи намір просити пробачення до втрати голосу (*If you want me to apologize, I'll do it until I lose my fucking voice*), мовець експлікує щирість своїх переживань, готовність на будь-який вчинок заради відновлення гармонійних стосунків з об'єктом примирення.

Поданий далі фрагмент репрезентує спілкування пари, яку до виникнення конфліктної ситуації пов'язували романтичні стосунки. Чоловік просить пробачення в жінки за те, що, перебуваючи з нею в близьких взаєминах, приховав правду про те, що є одруженим.

He was down on his knees by her side, clasping her hands, the folds of her dress, crying out to her to pardon him; that he had no excuse to offer her; he had been guilty beyond all guilt; that neither in heaven nor on earth could there be any pardon for him; that he would have died a hundred deaths rather than have lost her [11, с. 283].

У межах одного речення представлені одразу три фрагменти, що реалізують гіперболу: 1) *he had been guilty beyond all guilt*; 2) *neither in heaven nor on earth could there be any pardon for him*; 3) *he would have died a hundred deaths rather than have lost her*. Послідовне застосування аналізованого стилістичного засобу в рамках однієї репліки створює ефект висхідної градації, маркує пригнічений стан ініціатора примирення, експлікує високий ступінь жалю та каяття через малефективний вчинок. Персуазивний ефект висловлення посилюється завдяки експресивній невербальній поведінці, що реалізується у формі поєднання проксемічного, такесичного та просодичного невербальних компонентів (*He was down on his knees by her side, clasping her hands, the folds of her dress, crying out to her to pardon him*).

У комунікативній поведінці ініціатора примирення **повтор** виконує функцію логічного виділення сегменту висловлення, що несе основне семантичне навантаження, слугує інтенсифікації виразності мовлення, створенню певного емоційного настрою, що сприяє посиленню впливу на партнера по комунікації. У комунікативній ситуації «примирення» аналізований стилістичний засіб найширше представлений дистантними повторами.

“[...] *You must forgive me. Do you forgive me? Say you forgive me, Atwater*” [19, с. 63].

У наведеному прикладі дистантний повтор репрезентується у вигляді повторення сегменту “*forgive me*” у складі синтаксичних конструкцій з різним прагматичним спрямуванням, що сприяє збільшенню персуазивної сили висловлення.

Повтори виявляються й в **ампліфікації** – стилістичному засобі, сутність якого полягає в нагромадженні синонімів і слів із близьким значенням, однотипних висловів і синтаксичних конструкцій, однорідних членів речення. Завдяки ампліфікації емоційно підсилюється висловлена думка [7, с. 40–41].

“[...] *Could you forgive me? I have done you the most cruel wrong, and I have no excuse to offer – nothing but my foolish youth, my mad folly, my unmanly weakness. I have known it ever since I married. You are my only love; I have never had another. Ah, my darling, forgive me*” [11, с. 287].

Використання прикметників негативної оцінки *foolish*, *mad* та *unmanly* дають змогу кваліфікувати висловлення з ампліфікованим повтором як демонстрацію каяття й засудження свого малефактивного вчинку.

Риторичні запитання – характерний стилістичний засіб емоційної аргументації в мовленні ініціатора примирення. Риторичне запитання є механізмом здійснення мовленнєвого впливу на співрозмовника, певним етапом побудови аргументації, що формує модель світу реципієнта, бажану для мовця, оскільки «підказує адресату певну ідею, змушує слухача додумати і сформулювати для себе те, що не сказано до кінця» [2, с. 18–19]. Приклад, наведений далі, демонструє використання ініціатором примирення риторичних запитань у процесі комунікативної взаємодії з об'єктом примирення. Упевнившись у безперспективності подальшого подружнього життя через байдужість і зради чоловіка, дружина залишає дім, переїжджає в інше місто та змінює місце роботи. Усвідомивши свою провину, чоловік

намагається врятувати шлюб. Йому вдається розшукати дружину та переконати її в необхідності розмови про спільне майбутнє.

“*I'm glad you came,*” he said trying to kiss me on the cheek. I ducked out of the way. “*God, Candice, how many times do I have to say I am sorry? 'cos I am. My life has no meaning to it without you there*”. [...]

“*Jason, I have had a lot of time to think this over, and well, I don't want to come home. [...]* I'm happy here. I am finally doing something I am enjoying”.

“*Looking after some hotshot's kids, you enjoy that? Candice, you were always wanting bigger and better. Why drop down to the bottom of the ladder again?*”

“*I love my job and living here in LA [...]*” [21, с. 72].

За допомогою використання риторичного запитання *God, Candice, how many times do I have to say I am sorry?* ініціатор примирення нагадує об'єкту примирення про численні прохання його пробачити, тим самим спонукаючи до прийняття рішення про відновлення гармонійних стосунків. Намагаючись переконати дружину в необхідності повернення додому, чоловік за допомогою риторичного запитання *Why drop down to the bottom of the ladder again?* імплікує своє негативне ставлення до нової роботи дружини, вважаючи її недостойною, такою, що не відповідає професійному рівню жінки. Додаткової образності й експресивності аналізованому риторичному запитанню надає його утворення на основі конвенційної метафори: кар'єра порівнюється з драбиною, а нова робота дружини, відповідно, з поверненням на її найнижчий щабель.

Риторичний вигук представлений у комунікативній поведінці ініціатора примирення у формі висловлень підкреслено емоційного характеру, що вживаються з метою констатації певного факту чи думки. Риторичний вигук супроводжується окличною інтонацією й уживається з метою концентрації уваги партнера по спілкуванню на певному аспекті чи сегменті висловлення. Аналізована стилістична фігура подана в наведеній нижче комунікативній ситуації. Чоловік, що покинув сім'ю, проте через певний час усвідомив помилковість свого рішення, намагається відновити гармонійні стосунки з дружиною.

“*What a fool I've been for exchanging what I had with you, for such a place as that! Please forgive me honey! Please forgive me for what I've done*” [14, с. 68].

Удаючись до емоційного ствердження у формі риторичного вигуку, мовець маніфестує негативне ставлення до себе та вчинку, що призвів до розриву стосунків. Використання аналізованого стилістичного засобу надає висловленню патетичного відтінку, експлікує стан високого емоційного напруження.

Основною функцією *парцеляції*, сутність якої полягає в членуванні речення на кілька окремих інтонаційно-сміслових частин, що набувають сили окремих повідомлень, є посилення й увиразнення кожного відособленого компонента [5, с. 242].

“Do you forgive me? For everything? Or close to everything?”

“Yes.” She nods, reaching for my hand [23, с. 482].

Завдяки використанню парцеляції цілісна змістово-синтаксична структура у формі альтернативного запитання *Do you forgive me for everything or close to everything?* членується мовцем на три самостійних інтонаційно та пунктуаційно оформлених елементи: базову конструкцію *Do you forgive me? ÷ парцеляти For everything? та Or close to everything?*, які конкретизують зміст базової конструкції, розвивають висловлену в ній думку. Завдяки парцеляції кожен відособлений компонент висловлення стає логічно наголошеним, а відтак набуває ваги окремого повідомлення та сприяє посиленню персуазивного впливу на об'єкт примирення.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, основними стилістичними засобами, що застосовуються ініціатором примирення в ситуації гармонізації міжособистісної інтеракції з об'єктом примирення, є номінативні й зооморфні метафори, метафори дії та процесу, образні порівняння, гіперболи, повтори, ампліфікація, риторичні запитання, риторичні вигуки й парцеляція. Усі зазначені стилістичні фігури є засобами персуазивного впливу на партнера по комунікації і сприяють відновленню комунікативного балансу між ініціатором та об'єктом примирення. Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі лінгвостилістичних засобів, характерних для комунікативної поведінки об'єкта примирення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранов А.Н., Караулов А.Н. Очерк когнитивной теории метафоры. *Русская политическая метафора. Материалы к словарю*. Москва: Ин-т русского языка АН СССР, 1991. С. 184–193.

2. Бурмістренко Т.В. Риторичне питання як механізм аргументативного впливу в офіційній промові. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2013. Вип. 30. С. 14–20.
3. Войцехівська Н.К. Інвективи в конфліктному діалогічному дискурсі. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2014. № 29. С. 323–333.
4. Михалева О.Л. Политический дискурс как сфера реализации манипулятивного воздействия: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». Иркутск, 2004. 289 с.
5. Пономарів О. Д. *Стилістика сучасної української мови / О. Д. Пономарів*. – К.: Либідь, 1993. – 248 с.
6. Силюнская Н. П. Зооморфная метафора как средство концептуализации отрицательных эмоций в английской фразеологии / Н. П. Силюнская // *Международный научно-исследовательский журнал*. – 2015. – № 10 (41). – Ч. 5. – С. 91–92.
7. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: лінгвістичний аспект: монографія / І. Ю. Шкіцька; за наук. ред. проф. В. М. Брицина. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 440 с.
8. Юрковская Е. А. Идиоматика в контексте пропагандистского дискурса / Е. А. Юрковская // *Материалы межвуз. конф. молодых ученых «Лингвистические исследования и методика преподавания иностранных языков–1999»*. – Иркутск: ИГЛУ, 1999. – С. 200–203.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

9. Balogh M. *Longing* / M. Balogh. – London: Penguin, 2015. – 432 p.
10. Bellingham L. *Tell Me Tomorrow* / L. Bellingham. – New York: Simon and Schuster, 2013. – 480 p.
11. Brame Ch. M. *A Mad Love* / Ch. M. Brame. – Auckland: The Floating Press, 2013. – 454 p.
12. Clark R. *Yes, My Darling Daughter* / R. Clark. – Morrisville: Lulu.com, 2010. – 154 p.
13. Gorrison B. *Glen* / B. Gorrison. – Bloomington: Xlibris Corporation, 2010. – 228 p.
14. Griffith R. *The Valley of Golden Dreams* / R. Griffith. – Bloomington: Xlibris Corporation, 2011. – 147 p.
15. James M. *St. Fool's Gold* / M. James. – Morrisville: Lulu.com, 2013. – 152 p.
16. Leach N. *Little Voice* / N. Leach, R. Slipperjack. – Regina: Coteau Books, 2012. – 256 p.
17. McCamant M. J. *A Bright Candle on a Darkling Plain* / M. J. McCamant. – Morrisville: Lulu.com, 2000. – 112 p.
18. Moesta C. B. *Soul Shift* / C. B. Moesta. – Bloomington: Author House, 2014. – 196 p.
19. Powell A. *Afternoon Men* / A. Powell. – New York: Random House, 2015. – 240 p.
20. Rayven L. *Bad Romeo* / L. Rayven. – New York: St. Martin's Press, 2014. – 416 p.
21. Savage J. K. *When Sparkles Fly* / J. K. Savage. – Bloomington: Xlibris Corporation, 2013. – 120 p.
22. Sharma A. *An Obedient Father* / A. Sharma. – London: Farrar, Straus and Giroux, 2000. – 240 p.
23. Todd A. *After Ever Happy* / A. Todd. – New York: Simon and Schuster, 2015. – 512 p.